

Onlayn turoperator biznes modellarini ilmiy asosda ishlab chiqishda yetakchi xorij ilmiy manbalardan ko'rilgan tajribalar shuni ko'rsatadiki, tarixiy-madaniy merosga boy hududlar platforma asosida tizimli ravishda birlashganida natijalar yaxshiroq bo'ladi. Bu platformalar sayyohlarga hudud haqida keng qamrovli ma'lumot, tezkor bronlash, elektron chipta, to'lov imkoniyatlari, audiogidlar, interaktiv xarita va bevosita marshrutlar taqdim etishi bilan ajralib turadi. Natijada sayyohlar oqimi oshadi, mahalliy iqtisodiyotda yangi ish o'rinlari vujudga keladi, madaniy meros sara tarzda targ'ib etiladi. Ijtimoiy, ekologik va iqtisodiy barqarorlikka erishish yo'lida ham raqamlashtirish muhim vosita bo'ladi.

Olib borilgan izlanishlardan xulosa qilish mumkinki, Buxoro mintaqasida onlayn turoperator biznes modellarini joriy etish orqali turizmni barqaror rivojlantirish uchun muhtoj bo'lgan asosiy shartlar – mukammal IT-infratuzilma, mutaxassislar malakasi, huquqiy va me'yoriy baza, davlat idoralari, xususiy sektor hamda mahalliy aholi hamkorligi, qolaversa, tashqi bozorlar bilan yaqindan hamkorlik (xorijiy platformalar bilan integratsiya) talab etiladi. Shu yo'nalishda amalga oshiriladigan keng ko'lamli chora-tadbirlar 2030 yilga borib mintaqada turizm eksport hajmi va ish o'rinlari sonini bir necha barobar oshirishi, barqaror rivojlanish indikatorlarini yaxshilashi kutiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Boulanger, P. (2018). *Le tourisme numérique en France: Innovations et défis*. Paris: Éditions du CNRS.
2. Cook, T. (2019). *Reflections on Tour Operating in the Digital Age*. London: Harrington Press.
3. Göransson, S. (2018). *Hållbar turism: Teori och praktik*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
4. Kotler, P., & Armstrong, G. (2021). *Principles of Marketing* (18th ed.). New Jersey: Pearson Education.
5. McDonald, A. (2020). *Sustainable Tourism and Smart Tourist Concepts in the UK*. Oxford: Oxford University Press.
6. Osmanoğlu, B. (2017). *Türkiye'de Online Tur Operatörlerinin Gelişimi ve Dijital Pazarlama*. Ankara: Turizm Geliştirme Merkezi Yayınları.
7. Osterwalder, A., & Pigneur, Y. (2010). *Business Model Generation: A Handbook for Visionaries, Game Changers, and Challengers*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
8. Schneider, K., & Müller, T. (2019). *Digitalisierung und Tourismus: Neue Geschäftsmodelle in Deutschland*. Berlin: Springer Gabler.
9. State Committee of Tourism of Uzbekistan. (2022). *Tourism Development Report: Bukhara Region 2022–2025*. Tashkent: Uzbektourism.
10. Turizm Vaqti. (2022). *Bukhara Tourism and Local Apps: Contemporary Perspectives*. Tashkent: Turizm Vaqti.
11. UNWTO. (2021). *World Tourism Barometer*. Retrieved from <https://www.unwto.org/>
12. Yaroshenko, V. (2021). *Rozvitie onlayn-turizma v Rossii: tendentsii i perspektivy*. Moskva: Izdatelstvo ekonomiki.

EKOLOGIK TURIZMNI TASHKIL ETISHNING KONSEPSIYASI, O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA IQTISODIY JIHATLARI

Muratov Aziz Akbarovich,

Qo'qon universiteti, "Xalqaro turizm va iqtisodiyot" kafedrası, o'qituvchisi, e-mail:

azizmuratov24@gmail.com.

Annotatsiya: Ushbu tadqiqot doirasida biz kelajakda ekologik turizmni tashkil etishning asosiy jihatlari ko'rib chiqamiz. Zero, ekologik inqirozlar davrida turizmning ushbu turi butun dunyoning ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik rivojlanishi uchun tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqotimizda ekologik turizmni tashkil etish va rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar ko'lamini, uning o'sishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish uchun moddiy-

huquqiy bazaning ahamiyatini haqida fikr yuritamiz. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ekologik turizm turistik xizmatlar bozorida tobora ommalashib bormoqda va uzoq muddatli rivojlanish uchun ulkan salohiyatga ega. Tadqiqot davomida turistik biznes sohasidagi yangi yo'nalishlar aniqlanib, ular yaqin kelajakda yetakchilik qilishi taxmin qilinmoqda, shunga muvofiq tadqiqot natijalari O'zbekistonda ekologik turizmni rivojlantirish davlat strategiyasini ishlab chiqish uchun asos bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: ekologik turizm, "Yashil" iqtisodiyot, ekoturizm, agroturizm, tabiatga ta'sir, madaniy meros obyektlari, iqlim o'zgarishlar, yashil barqaror ekologik turizm.

Kirish: "Yashil" iqtisodiyotga o'tish o'sib borayotgan inson omili ta'sirida sayyorani saqlab qolishning yagona yo'li bo'lib qolmoqda. Bu esa turizm sohasida katta o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Bunday yondashuv atrof-muhitga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, chunki turizm karbonat angidrid va chiqindilar tufayli ishlab chiqarilishi tabiatga zarar yetkazadigan tovarlar va xizmatlardan keng ko'lamda foydalanadi.

"Yashil" barqaror iqtisodiyotning asosiy vazifasi — turizmni atrof-muhitga zarar yetkazmagan holda rivojlantirishni ta'minlashdir. Bunga kam miqdordagi is gazini o'z ichiga olgan rivojlanish strategiyasini joriy etish, shuningdek, resurslarni tejash va ularning samaradorligini oshirish siyosati orqali erishiladi.

"Yashil" yondashuv tamoyillariga asoslangan turizmni rivojlantirish jiddiy qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Bu transport, energiya ta'minoti texnologiyalari, suvdan foydalanish, oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va qayta ishlash, yuvish vositalari va shaxsiy gigiyena vositalariga taalluqlidir. "Ekologik turizm" turizm turistlarning xabardorlik darajasini sezilarli darajada oshirishni nazarda tutadi. Dam olish paytida sayohatchilar harakatlanish, joylashish va ovqatlanish vositalarini tanlashga mas'uliyat bilan yondashadilar. Ularning faoliyati tuproqlar, landshaftlar va yashil o'simliklar kabi tabiiy resurslarga zarar yetkazmaydi.

Ekologik turizm — tabiatga zarar yetkazmagan holda tabiiy resurslarni saqlash va ulardan oqilona foydalanishga qaratilgan sayohatning maxsus turi. U ekoturizm, qishloq turizmi va boshqa yo'nalishlarni o'z ichiga olishi mumkin, bu esa tabiatga mas'uliyatli munosabatda bo'lishga yordam beradi.

Ekologik turizmning asosiy vazifasi sayyohlarni atrof-muhit bilan uyg'unlashgan ekologik toza va xavfsiz joylarga jalb qilishdir. Turizmning bu turi mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirish va tabiatni asrashga yordam beradi.

Ekologik turizm odamlarga tabiatni qadrlashga, ekologik savodxonlik darajasini oshirishga va barqaror rivojlanish tamoyillariga rioya qilishga yordam beradi.

O'zbekistonda ham yashil turizmni rivojlantirish bo'yicha bir qator loyihalar va tashabbuslar mavjud. Masalan, Ugom-Chatqol milliy bog'i, Zarafshon tog' tizmasi va boshqa tabiiy joylar ekoturizmni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Bu joylarda sayyohlar tabiatni kuzatish, tog' yurishlari, qishloq hayotini tatib ko'rish kabi faoliyatlar bilan shug'ullanishlari mumkin.

Shu nuqtai nazardan ekoturizmning tashkiliy-iqtisodiy asoslarini tadqiq etish alohida ahamiyat kasb etadi. Bu ekologik omillar ahamiyatining ortib borishi va sayohatchilar xulq-atvorining asta-sekin o'zgarishi bilan bog'liq bo'lib, bu ularning ongliligining oshishi bilan ifodalanadi.

Xulosa va tavsiyalar ko'rinishidagi tadqiqot natijalari davlat boshqaruvining barcha darajalarida turizm va turizm sohasini rivojlantirishning strategik rejalarini ishlab chiquvchi mutaxassislar uchun foydali bo'lishi mumkin. Ular, shuningdek, turistik mahsulotlarni yaratish va targ'ib qilish, shuningdek, ekologik tozalik tamoyillariga rioya qilgan holda sayyohlarga asosiy va qo'shimcha xizmatlarni ko'rsatadigan turizm sohasidagi tijorat va notijorat tashkilotlariga ham foydali bo'lishi mumkin.

ASOSIY QISM: Ekologik turizm konsepsiyasi barqaror turizmning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy vazifalarini amalga oshirishga asos bo'lib xizmat qiladi. Ekologik turizm sohasi hali yosh

faoliyat turlaridan bo'lganligi uchun ekoturizmni boshqarish mexanizmlari to'g'risidagi ilmiy adabiyotlar soni yetarli darajada ko'p emas [4].

Ekologik turizm, o'z navbatida, barqaror turizm sohasidagi ixtisoslashgan taklifning hosila shaklidir. Bu turoperatorlarning marketing faoliyati natijasida yaratilgan tayyor mahsulot bo'lib, ixtisoslashgan talabni qondiradigan bozor taklifini ifodalaydi.

O'zbekiston Markaziy Osiyo davlatlaridan biri sifatida ekologik turizmni rivojlantirish uchun ulkan salohiyatga ega. Bu sohada ham yetakchi o'rinlarni egallab, sayyohlar uchun jozibador hisoblanadi.

O'zbekistonning baland tog' cho'qqilari, qadimiy shaharlari, cho'llari va yashil vodiylari kabi noyob tabiiy landshaftlari ekologik turizm va dam olishni rivojlantirish uchun ideal sharoit yaratadi.

Biroq, bu salohiyatdan to'liq foydalanish uchun mamlakatimiz tabiiy boyliklarining xilma-xilligi va boyligidan imkon qadar samarali foydalanish imkonini beradigan dasturlarni ishlab chiqish zarur. Bu dasturlar tabiiy va madaniy merosni asrab-avaylashga, mahalliy aholini ish bilan ta'minlashga, O'zbekistonda turizmni yanada rivojlantirishga qaratilishi lozim.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning "O'zbekiston Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"[1] gi 2016-yil 2-dekabrda PF-486-sonli Farmoni mamlakatda turizmni rivojlantirishda yangi davrni boshlab berdi. Ushbu hujjat rivojlanishning yangi bosqichiga asos soldi va turizm sohasida istiqbolli o'zgarishlar uchun imkoniyatlar yaratdi. Prezident farmonida mamlakatda turizmni jadal rivojlantirish, boy sayyohlik salohiyatidan yanada samarali foydalanish, ekologik, ichki, kirish va chiqish turizmini, shuningdek, turizmning boshqa istiqbolli turlarini an'anaviy madaniy-tarixiy turizm bilan birgalikda kompleks rivojlantirish bo'yicha milliy va mintaqaviy dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish zarurligi ta'kidlangan.

Shu bilan birgalikda ilmiy va ommabop nashrlarda, ommaviy axborot vositalarida ekologik turizm bilan bog'liq masalalar faol muhokama qilinmoqda. Xalqaro maqomga ega bo'lgan tashkilot va muassasalarning ma'lumotlariga ko'ra, turizmning aksariyat turlari yiliga o'rtacha 5 foizga o'sishni ko'rsatayotgan bo'lsa, ekoturizm yiliga 20-30 foizga o'sib bormoqda, degan xulosaga kelish mumkin [2].

O'zbekiston turizm sohasi bo'yicha dunyoda ulkan salohiyatga ega bo'lgan davlatlar sirasiga kiradi. Yurtimizda 7300 dan ortiq madaniy meros obyektlari mavjud va ularning qariyb 200 tasi YUNESKoning ro'yxatiga kiritilgan. Shu bilan birga mamlakatimizning betakror tabiati, go'zal dam olish maskanlari imkoniyatlaridan foydalanib, yangi turistik yo'nalishlarni ochish imkoniyati mavjud. Bu sohaga jahon brendlarini faol jalb qilgan holda, biz ziyorat turizmi, ekologik, ma'rifiy, etnografik, gastronomik turizm va bu sohaning boshqa tarmoqlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishimiz zarur [3].

Qolaversa, yaqin o'tmishda dunyo aholisining pandemiya davrida tabiatga insoniyat qay darajada ziyorat yetkazayotganligi ma'lum bo'ldi. Shu bilan bir qatorda dunyo aholisi sonining oshib borayotganligi tabiiy resurslarga bo'lgan ehtiyojning ortishini anglatib, ekologik turizm bu kabi muammolarga qarshi qaratilgan ma'qul deya qaralayotganligi ham bejiz emas. Turizmning bu yo'nalishi mamlakatimizda rivojlanishi uchun katta salohiyatga ega bo'lib, keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, keng ko'lamli harakatlar ekoturizmning asta-sekinlik bilan mamlakatimizda rivojlanib borayotganligidan darak bermoqda [5].

Ekologik turizm atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish va mahalliy jamoalarning iqtisodiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan sayohat turidir. Bunda ekologik turizm tabiatga zarar yetkazmasligi nazarda tutiladi. Biroq, ekologik turizmning ushbu turi bir qator qiyinchiliklar bilan bog'liq:

Tabiatga ta'siri: ortiqcha sayohatchilar oqimi suv resurslari, energiya va o'rmon massivlari kabi tabiiy boyliklardan haddan tashqari foydalanishni keltirib chiqarishi mumkin. Bu, o'z navbatida, chiqindilar hajmining ko'payishiga va ekologikning buzilishiga olib keladi.

Infratuzilma bilan bog'liq muammolar: ayrim hududlarda yashil turizmni rivojlantirish uchun zarur infratuzilma mavjud emas. Toza suvdan foydalanish imkoniyati yetarli emas, chiqindilarni qayta ishlash tizimlari mavjud emas va ekologik toza energiya manbalaridan foydalanish imkoniyati yaratilmagan.

Madaniy meros yo'qolish xavfi: ommaviy madaniyatga yoki o'zgacha mafkuraga ega bo'lgan ortiqcha sayyohlar oqimi mahalliy urf-odat va an'analarga salbiy ta'sir ko'rsatishi, ularni o'ziga xoslik va betakrorlikdan mahrum qilishiga olib kelishi mumkin.

Farovonlik darajasidagi tafovut: ekoturizm sohasidagi tashabbuslar har doim ham mintqa aholisiga sezilarli foyda keltirmaydi. Ko'pincha bunday tashabbuslardan chet el firmalari yoki yirik korporatsiyalar foyda ko'radi.

Axborot yetishmasligi: ko'pchilik sayohatchilar, turizm operatorlari va tur tashkilotchilari ekoturizmning mohiyati va ahamiyati haqida to'liq tasavvurga ega emaslar.

Qonunchilik muammolari: ba'zi mamlakatlarda ekologik turizm sohasida tegishli tartibga solish va nazoratni ta'minlaydigan qonunchilik mavjud emas.

Iqlim o'zgarishlari: iqlim o'zgarishi ekologik turizmning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatib, tabiiy ofatlar, qurg'oqchilik va boshqa ekologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Yuqoridagi muammolar bin birgalikda real amaliyot va turizm sohasidagi mutaxassislar ekologik turizmni rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqishda muayyan joylarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olishlari kerak. Masalan, yashil mas'uliyatli organik agroturizm konsepsiyasi organik mahsulotlar ishlab chiqaradigan ekofermalarda muvaffaqiyatli amalga oshirilishi mumkin.

Yashil barqaror ekologik bilim turizmi sayyohlarga obyektlar bilan o'zaro ta'sir qilish imkonini beruvchi interaktiv elementlarni o'z ichiga oladi, bu esa ma'lumotlarni chuqurroq tushunish va eslab qolishga yordam beradi. Alohida muhofaza etiladigan tabiiy hududlarda yashil barqaror ekologik turizm ushbu hududlarga tashrif buyurishni va ularda yashashni nazarda tutadi. Amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki bu ekologik turizmning ham turli guruhlar va turlarga ajratish mumkinligini, quyida ularning yangicha yo'nalishlaridan bir nechta turlarini ajratib ko'rib chiqamiz.

Sarguzasht elementlariga ega ekoturizm — bu qoyalarga chiqish, g'orlarni o'rganish, paraplanda parvoz qilish va beysjamping bilan shug'ullanish orqali ta'tilni faol o'tkazish imkoniyatidir [3].

Ilmiy ekologik turizm – bu ilmiy ekologik turlarni tashkil etish uchun kutubxonalar, muzeylar, ma'ruza-xonalar, laboratoriyalar va boshqa maxsus obyektlar bilan ishlash uchun sharoit yaratish kerak. Odatda bunday turlar tadqiqotchi olimlar, talabalar, laborantlar va maktab o'quvchilari uchun tashkil etiladi.

Geoturizm - yashil barqaror geoturizm tabiiy sharsharalar, kanonlar, geologik yoriqlar, geyzerlar, vulqonlar, muzliklar, qimmatbaho va yarim qimmatbaho toshlar va metallar konlari kabi geologik diqqatga sazovor joylarga tashrif buyurishni o'z ichiga oladi.

Yashil ko'ngilli turizm — ko'ngilli sayyohlar volontyorlarni ekologik muammolarni hal qilish va tabiatni muhofaza qilishga jalb qilishdir. Ko'ngillilar yong'in yoki kesishdan keyin o'rmonlarni tiklashda, texnogen ofatlardan keyin noyob o'simlik va hayvon turlarini qutqarishda, shuningdek, alohida muhofaza etiladigan tabiiy hududlarda chiqindilarni tozalashda ishtirok etishlari mumkin.

Virtual ekoturizm – bu internet va zamonaviy texnologiyalar yordamida tabiatni va turli joylarni uydan chiqmasdan kuzatish va o'rganish imkoniyatini beruvchi yangi turizm shakli. Ushbu turizm shakli atrof-muhitga zarar yetkazmasdan, sayyohlarga dunyoning turli burchaklaridagi go'zal joylarni, yovvoyi tabiatni va madaniy merosni ko'rish imkoniyatini beradi.

Agroturizm – bu qishloq xo'jaligi bilan bog'liq faoliyatni o'z ichiga olgan turizm shakli bo'lib, sayyohlarga qishloq hayotini, fermer xo'jaliklarini va tabiiy oziq-ovqat mahsulotlarini tatib ko'rish imkoniyatini beradi. Agroturizm odatda qishloq joylarda tashkil etiladi va sayyohlarga

shaharlik hayotdan uzoqlashib, tabiat bilan yaqin aloqada bo'lish, qishloq xo'jaligi jarayonlarini ko'rish va mahalliy an'analarni o'rganish imkoniyatini yaratadi.

Yuqorida keltirilgan ekologik turizm yangicha shakllari nafaqat atrof-muhitga zarar yetkazmasdan zavqlanish, kuzatish, ishtirok etish imkonini beradi, balki bundan yaxshi iqtisodiy foyda olish uchun ham yangi imkoniyatlar taqdim etadi. Ya'ni bu turlarni an'anaviy ekologik turizm bilan birlashtirish, uyg'unlantirish iqtisodiy jihatdan bir qator imkoniyatlarni ochadi, jumladan bular quyidagilarni kiritish mumkin:

1. Mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirish: yangi ish o'rinlarini yaratish, ayniqsa qishloq joylarda, aholining turmush darajasini yaxshilashga va chekka hududlarni rivojlantirishga yordam beradi.

2. Tadbirkorlik faoliyatini kengaytirish: ekologik turizm sohasida xizmat ko'rsatuvchi yangi tadbirkorlik subyektlarining paydo bo'lishi mintaqada iqtisodiy faoliyatning xilma-xilligi va moliyaviy oqimlarning ko'payishiga yordam beradi.

3. Ekologik turizmga xos bo'lgan atrof-muhitga e'tibor tabiiy resurslarni saqlashga yordam beradi, bu esa o'z navbatida uzoq muddatli iqtisodiy va ekologik foyda keltiradi.

4. Investitsiyalarni jalb qilish: ekologik turizm turizm infratuzilmasini rivojlantirish, shu jumladan yo'llar, gidrotexnik inshootlar va boshqa obyektlar qurilishini moliyalashtirishga tayyor bo'lgan investorlar uchun qiziqish uyg'otadi.

5. Turizmning boshqa turlaridan farqli o'laroq, ekologik turizm biologik turizm, agroturizm, etnoturizm va boshqalar kabi turli xil xizmatlarni taklif etadi.

6. Tajriba almashish va madaniy boyish: ekologik turizm turli madaniyatlarning madaniy almashinuvi va yaqinlashuviga hissa qo'shadi, bu esa yangi g'oyalar manbai bo'lishi va iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shishi mumkin.

7. Barqaror rivojlanishga ko'maklashish: ekologik turizm atrof-muhit va tabiiy resurslarni saqlashga qaratilgan bo'lib, bu qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish va kelajak avlodlar uchun resurslardan oqilona foydalanishga yordam beradi.

Shunday qilib ekologik turizmni tashkil etishning iqtisodiy xususiyatlari ushbu sohada muvaffaqiyatga erishish uchun puxta rejalashtirish va strategiyalarni ishlab chiqishni talab qiladi. Shu bilan birgalikda ekologik turizmning istiqbolli yo'nalishi hisoblangan ekologik turizmni yo'lga qo'yish borasida harakatlar ancha jadallashgani sezilib turibdi [5]. Respublikamizga tashrif buyurayotgan mehmonlarning ma'lum qismi mamlakatimizda tashkil etilgan ekoturistik marshrutlar bilan qiziqishadi. Turistlar ehtiyojining qondirilishi esa turizm sohasida katta ahamiyatga ega omillardan bo'lib, bu sohaning rivojlanishida va uzoq muddatli bo'lishiga sababchilardan hisoblanadi.

Xulosa: Tadqiqot natijalariga asoslanib, ekologik turizmning muvaffaqiyatli rivojlanishi tegishli huquqiy va texnik bazaning mavjudligiga bevosita bog'liq, degan xulosaga kelish mumkin. Shu munosabat bilan ushbu sohada ilmiy tadqiqotlar olib borish, usul va yondashuvlarni ishlab chiqish alohida ahamiyat kasb etadi.

Kelajakda ekologik turizmning barqaror o'sishini ta'minlash uchun yuqorida keltirilgan istiqbolli yo'nalishni rivojlantirish maqsadida davlat va xususiy tashkilotlarning sa'y-harakatlarini birlashtiradigan strategiyaning ishlab chiqish zarur. Hozirgi vaqtda sivilizatsiya rivojlanishi, shaharlarning o'sishi va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq ekologik xavflarning ortishi bilan "yashil mafkura" sayyohlarni tanlashda hal qiluvchi omilga aylanishi aniq.

So'nggi paytlarda tabiat va jamiyatga bo'lgan muhabbatni o'zida mujassam etgan ekologik turizmga qiziquvchilar soni tobora ortib bormoqda. Rivojlangan mamlakatlarda ekologik turizmni tashkil etish tajribasini tahlil qilganimizda, mamlakatimiz bu sohani endigina rivojlantira boshlaganini ko'ramiz. Fikrimizcha ekologik turizmni yanada rivojlantirish uchun quyidagi choralarni ko'rilishi mumkin:

- **Atrof-muhitni muhofaza qilish.** Bu atrof-muhitning, tabiiy resurslarning va biologik xilma-xillikning saqlanishini, barqaror rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan harakat va g'oyalar majmuasidir. Ushbu turizm turizmdan foydalanish jarayonida atrof-muhit va mahalliy

madaniyatlarni hurmat qilish, ularga zarar bermaslik va ularni saqlab qolishga qaratilgan yondashuvdir.

- **Mahalliy jamoalarni qo'llab-quvvatlash.** Ekologik turizm yoki ekoturizm mahalliy jamoalarni qo'llab-quvvatlashning samarali vositasidir. Turizmning bu turi tabiatni va mahalliy madaniyatni asrab-avaylashga qaratilgan bo'lib, mahalliy aholiga bir necha jihatdan katta foyda keltirishi mumkin: ish o'rinlarini yaratish; mahalliy madaniyatni saqlab qolish; tabiatni muhofaza qilish; ekologik madaniyatni shakllantirish; rivojlanishga sarmoya kiritish; mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash.

- **Madaniy merosni saqlash.** O'zbekistonning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishidagi muhim omillardir. Ushbu jarayonlarni uyg'unlashtirish, mahalliy aholini qo'llab-quvvatlash va resurslardan samarali foydalanish orqali barqaror rivojlanishni ta'minlash mumkin. Buning natijasida nafaqat aholi farovonligi oshadi, balki O'zbekistonning madaniy merosi ham yaxshilanadi va yosh avlodlarga yetkaziladi.

- **Xabardorlikni oshirish.** Ekologik turizm xabardorlikni oshirish orqali yangiliklar va innovatsiyalarni kiritish, shuningdek, tabiat va madaniyatni saqlash bo'yicha umummilliy va global mas'uliyatni kuchaytirish mumkin. Bu namunalar, davlatlar, tashkilotlar va mahalliy jamoalar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirishga yordam beradi va barqaror rivojlanishni ta'minlaydi.

- **Qonuniy bazani mustahkamlash.** Huquqiy asosni mustahkamlash, ekoturizmning barqaror rivojlanishini ta'minlash, tabiiy boyliklarni asrab-avaylash va mahalliy hamjamiyatlarning taraqqiyoti uchun shart-sharoitlar yaratish davlat tuzilmalari, xususiy sektor va fuqarolik jamiyatining yaqin hamkorligi tufayli mumkin bo'ladi.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki oldimizda hali ko'p vazifalar turibdi. Biroq, agar biz ilmiy tadqiqotlarni faol olib borsak, ekologik sayyohlik yo'nalishlarini ko'paytirsak va ekologik toza mahsulotlardan foydalanishning samarali usullarini izlasak, harakatlarimiz muvaffaqiyatli va uzoq muddatli bo'lishi uchun zarur sharoitlarni yaratgan bo'lamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida" Farmoni, 02.12.2016 yildagi PF-4861-son. <https://lex.uz/uz/docs/-3077025>
2. Maxsetova, M. F. (2024). EKOLOGIK TURIZMNING TAVSIFI VA TURLARI. Экономика и социум, (12-2 (127)), 561-565.
3. Oybek Ostanov. O'zbekistonda turizm qay ahvolda va uni rivojlantirish uchun nimalar kerak-mutaxassis takliflari. 2018. Kun.uz/uz/news
4. Forje, G. W., Awazi, N. P., & Kimengsi, J. N. (2022). Ecotourism governance in sub-Saharan Africa: a systematic review. Environmental Research Communications, 4(4), 042002.
5. Shohista, T. (2023). O'ZBEKISTONDA EKOLOGIK TURIZMNING MODDIY VA HUQUQIY BAZASINI SHAKLLANTIRISH. Экономика и финансы (Узбекистан), (4 (164)), 7-13.

TURIZMNING IQTISODIY, IJTIMOY, ATROF-MUHIT VA MADANIY TA'SIRLARI

Sultonova Yulduzxon Kamoldinovna

Qo'qon universiteti o'qituvchisi

sultonovayulduzxon66@gmail.com

Annotatsiya: Turizm 21-asr fenomeni bo'lib, uning rivojlanishi doimiy ravishda dinamik va samarali o'sib boramoqda. Ushbu maqolamizda Samarqand mamlakatimizning ikkinchi yirik sayyohlik yo'nalishi bo'lganligi va rivojlanishi birinchi navbatda tabiiy diqqatga sazovor joy bo'lgan turistik resurslarga asoslanganligi sababli, turizm ta'sirining ushbu yo'nalishda qanday aks etishini tasvirlashdan iborat. Ushbu tadqiqotning maqsadi Samarqanddagi eng muhim va eng